

**ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗΣ
ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑ 2014-2019 ΜΕΣΩ
ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ**

**EVALUATION OF THE DEVELOPMENT OF
PARALLEL SUPPORT FROM 2014 TO 2019 BASED
ON AGGREGATE DATA**

Βασίλης Παπαδημητρίου
Δρ. Ειδικής Αγωγής
Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
vpapadimitriou@uth.gr

Αθανάσιος Κουτσοκλένης
Επίκουρος Καθηγητής
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
akoutsok@eled.duth.gr

Περίληψη

Η εργασία παρουσιάζει την εξέλιξη του θεσμού της παράλληλης στήριξης (ΠΣ) στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση το διάστημα 2014-2019 με έμφαση στον αριθμό αφενός των εκπαιδευτικών παράλληλης στήριξης (ΕΠΣ) που προσλαμβάνονταν αφετέρου των εγκεκριμένων αιτημάτων ΠΣ κατ' έτος βάσει στοιχείων από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Παρότι μέσα στην πενταετία ο αριθμός προσλήψεων ΕΠΣ αυξήθηκε σημαντικά στις δύο βαθμίδες εκπαίδευσης, αυτή η αύξηση δεν επαρκούσε για την πλήρη κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών ολοένα και περισσότερων μαθητών με εγκεκριμένες ΠΣ. Τα στοιχεία κατέδειξαν, επίσης, πως η ΠΣ στελεχωνόταν κάθε έτος αποκλειστικά από αναπληρωτές, οι οποίοι προσλαμβάνονταν σε αλληπαλλήλες φάσεις στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, με αποτέλεσμα να μην υποστηρίζονταν όλοι οι μαθητές που δικαιούνταν ΠΣ από την πρώτη μέρα φοίτησης. Συμπερασματικά, οι ερευνητές υποστηρίζουν πως τα πάγια προβλήματα στη στελέχωση της ΠΣ συνιστούν ένα διαρκές δυνητικό δομικό εμπόδιο που εκθέτει σε κίνδυνο την ένταξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Λέξεις κλειδιά

Παράλληλη στήριξη, Ειδική Αγωγή, ένταξη, ενταξιακή εκπαίδευση, αναπληρωτές εκπαιδευτικοί.

Abstract

This paper presents the evolution of parallel support (PS) in both primary and secondary educational level during 2014-2019. The researchers focused on the number of parallel support teachers (PST) recruited as well as on the amount of approved PS requests per year based on data from the Ministry of Education and Religion Affairs. Although the number of PST recruitments has risen up significantly in both educational levels over the past five years, this increase was insufficient to meet the educational needs of more and more students with approved PS. Moreover, PST were exclusively deputy teachers recruited during the school year. Consequently, students eligible for PS were not supported from the beginning of the school year. In conclusion, the researchers argue that the constant problems in the recruitment status of the PST constitute a permanent potential structural barrier that endangers the inclusion of students with disabilities and / or special educational needs.

Key words

Parallel support, special education, inclusive education, deputy teachers.

0. Εισαγωγή

Έπειτα από την ψήφιση του Νόμου 2817/2000 και της επακόλουθης Υπουργικής Απόφασης Γ6\102357\1-10-2002 έχει σταδιακά δημιουργηθεί στην Ελλάδα νομοθετικό πλαίσιο για την υποστήριξη της φοίτησης των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΕΕΑ)¹ στη γενική τάξη μέσω του θεσμού της Παράλληλης Στήριξης (ΠΣ). Βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας (Νόμος 3699, 2008), η ΠΣ παρέχεται α) σε μαθητές που μέσα από εξατομικευμένα προγράμματα μπορούν να παρακολουθήσουν το αναλυτικό πρόγραμμα του γενικού σχολείου, β) σε μαθητές που βρίσκονται σε περιοχές που δεν υπάρχει άλλη υποστηρικτική δομή ανεξάρτητα από τη σοβαρότητα των εκπαιδευτικών τους αναγκών, και γ) όταν αυτό είναι απαραίτητο, σύμφωνα με τη γνώμη των Κέντρων Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης και Υποστήριξης (ΚΕΔΔΥ), τα οποία με το Νόμο 4547 (2018) μετονομάστηκαν σε Κέντρα Εκπαίδευσης και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (ΚΕΣΥ).

Αυτοί που καλούνται να εφαρμόσουν την εξατομικευμένη υποστήριξη στους μαθητές με αναπηρία ή/και ΕΕΑ στη γενική τάξη (Νόμος 2817, 2000· ΦΕΚ 2585/2018) είναι οι εκπαιδευτικοί παράλληλης στήριξης (ΕΠΣ). Οι ΕΠΣ προσλαμβάνονται ως αναπληρωτές με συμβάσεις ορισμένου χρόνου αποκλειστικά μέσω συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) και όχι από τον τακτικό προϋπολογισμό, μολοντί καλύπτουν πάγιες και διαρκείς ανάγκες (Συνήγορος του Πολίτη, 2015). Όσον αφορά την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, συνήθως πρόκειται για νεαρούς απόφοιτους παιδαγωγικών σχολών, οι οποίοι επιζητούν μέσω

της ΠΣ άμεση επαγγελματική διέξοδο μέσω της Ειδικής Αγωγής (Strogilos & Stefanidis, 2015). Πιο συγκεκριμένα, αν έχουν αποφοιτήσει από το Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και το Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας που προσφέρουν βασικό πτυχίο στην Ειδική Αγωγή ή αν έχουν αποκτήσει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών με εξειδίκευση στην Ειδική Αγωγή, τότε εντάσσονται στον κύριο πίνακα αναπληρωτών (Νόμος 4589, 2019) έχοντας αυξημένες πιθανότητες να προσληφθούν ως ΕΠΣ. Ως ΕΠΣ στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση εργάζονται αφενός φιλόλογοι για την κάλυψη των θεωρητικών μαθημάτων, αφετέρου μαθηματικοί, φυσικοί, χημικοί ή βιολόγοι για την υποστήριξη στα θετικά μαθήματα. Όσοι ανήκουν στις προαναφερθείσες ειδικότητες και έχουν αποκτήσει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στην Ειδική Αγωγή ανήκουν στον κύριο πίνακα και έχουν αυξημένες πιθανότητες πρόσληψης ως ΕΠΣ. Μια δεύτερη δεξαμενή ΕΠΣ προκύπτει από τον επικουρικό πίνακα αναπληρωτών, όπου εντάσσονται όσοι δάσκαλοι και εκπαιδευτικοί των προαναφερθεισών ειδικοτήτων στη δευτεροβάθμια έχουν σεμινάρια εξειδίκευσης στην Ειδική Αγωγή διάρκειας τουλάχιστον 300 ωρών και διάρκειας επτά μηνών ή τουλάχιστον δεκάμηνη προϋπηρεσία στην Ειδική Αγωγή ή είναι γονείς παιδιού με ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 67% (Νόμος 4589, 2019). Επιπλέον, για την υποστήριξη μαθητών με αναπηρία όρασης απαιτείται η πιστοποιημένη γνώση του κώδικα braille, ενώ για μαθητές με προβλήματα ακοής η γνώση της ελληνικής νοηματικής γλώσσας αντίστοιχα (Νόμος 3699, 2008).

Κάθε χρόνο οι υποψήφιοι αναπληρωτές κάνουν αρχικά μια ηλεκτρονική αίτηση μέσω του ΟΠΣΥΔ (ενιαίο πληροφοριακό σύστημα για την ηλεκτρονική υποβολή αιτήσεων και την διαχείριση προσωπικού πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) με την οποία δηλώνουν την επιθυμία τους να προσληφθούν. Εκεί καταχωρούνται όλα τα προσόντα των υποψηφίων, όπως είναι οι μήνες προϋπηρεσίας, διάφορα κοινωνικά κριτήρια (αριθμός τέκνων, ποσοστό αναπηρίας είτε του υποψηφίου, είτε τέκνου ή συζύγου) οι τίτλοι σπουδών και η επιμόρφωσή τους σε συγκεκριμένους τομείς (σεμινάρια εξειδίκευσης στην ειδική αγωγή, γνώση βασικών δεξιοτήτων υπολογιστή, γνώση ξένων γλωσσών (Νόμος 4589, 2019). Καθένα από αυτά τα προσόντα μοριοδοτείται. Αρχικά οι υποψήφιοι αναπληρωτές ταξινομούνται στους κύριους και επικουρικούς πίνακες με βασικό κριτήριο αν έχουν ή δεν έχουν βασικό ή μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στην Ειδική Αγωγή. Έπειτα καταρτίζονται οι δυο πίνακες αναπληρωτών βάσει του αθροίσματος των μορίων των υποψηφίων. Ακολούθως οι υποψήφιοι καλούνται να επιλέξουν τις περιοχές που επιθυμούν να εργαστούν. Μόλις τελειώσει και αυτή η διαδικασία, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΑΙΘ) είναι αρμόδιο να προβεί στις προσλήψεις ξεκινώντας από τον κύριο πίνακα αναπληρωτών και όταν χρειάζεται από τον επικουρικό πίνακα. Για την τοποθέτηση, το υπουργείο λαμβάνει υπόψη αφενός τη σειρά κατάταξης και τις περιοχές προτίμησης των αναπληρωτών αφετέρου τον αριθμό πιστώσεων που

έχουν κατανεμηθεί για κάθε περιοχή και για κάθε ειδικότητα. Το τελευταίο βήμα περιλαμβάνει την ανάληψη υπηρεσίας από τον ΕΠΣ στην περιοχή που επελέγη, την αίτησή του για επιλογής σχολικής μονάδας και την τελική τοποθέτησή του σε ένα ή περισσότερα σχολεία με απόφαση του τοπικού Διευθυντή πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μέχρι το τέλος της σχολικής χρονιάς (ΦΕΚ 465, 2003).

Η πολυδαίδαλη διαδικασία που περιγράφηκε και ακολουθείται κάθε έτος για την στελέχωση της ΠΣ με προσωπικό που προσλαμβάνεται με συμβάσεις ορισμένου χρόνου δημιουργεί μεταξύ άλλων σημαντικά προβλήματα στην παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης στους μαθητές με αναπηρία ή/και ΕΕΑ. Για παράδειγμα, η υποστήριξη των μαθητών από μη μόνιμο προσωπικό καθιστά σπάνια τη συνεργασία του ίδιου μαθητή με αναπηρία ή/και ΕΕΑ με τον ίδιο ΕΠΣ για δύο ή περισσότερα διαδοχικά χρόνια λόγω των ευμετάβλητων πινάκων αναπληρωτών αλλά και τις αλλαγές στις επιλογές των περιοχών από τον ΕΠΣ. Ένα άλλο σοβαρό πρόβλημα που αποδίδεται στον κακό προγραμματισμό της διοίκησης αλλά και στις αναπόφευκτες χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες των προγραμμάτων ΕΣΠΑ αφορά τη μη έγκαιρη τοποθέτηση των αναπληρωτών στα σχολεία από την αρχή του σχολικού έτους, με συνέπεια οι μαθητές με αναπηρία ή/και ΕΕΑ που φοιτούν σε γενικά σχολεία να στερούνται της αναγκαίας εκπαιδευτικής υποστήριξης είτε για κάποιες ημέρες είτε για αρκετούς μήνες (Συνήγορος του Πολίτη, 2015). Ακόμα κι όταν τοποθετηθούν, όμως, οι πιστώσεις δεν επαρκούν για την κάλυψη όλων των εγκεκριμένων αιτημάτων. Παραδείγματος χάριν, από την έρευνα των Μαντορalias και Anastasiou (2016) έχει φανεί πως συχνά ανατίθενται περισσότερα του ενός παιδιά σε κάθε αναπληρωτή ΕΠΣ με πλήρες ωράριο 25 ωρών ή εναλλακτικά προσλαμβάνονται ΕΠΣ με μειωμένο ωράριο μικρότερο ή ίσο των 15 ωρών, με αποτέλεσμα τη μερική υποστήριξη των μαθητών που δικαιούνται βάσει της νομοθεσίας ΠΣ.

1. Μεθοδολογία

1.1. Ερευνητικά ερωτήματα

Ορμώμενοι από τα προαναφερθέντα προβλήματα, επιδιώξαμε να αντλήσουμε δεδομένα για τους εκπαιδευτικούς που στελέχωσαν την ΠΣ, καθώς επίσης για τα αιτήματα για ΠΣ που εγκρίθηκαν κατά την πενταετία 2014-2019. Τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν ήταν τα ακόλουθα:

1. Πόσοι εκπαιδευτικοί απασχολήθηκαν στην παράλληλη στήριξη στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια Εκπαίδευση κάθε έτος, με τι εργασιακή σχέση (μόνιμοι-αναπληρωτές) και με τι ωράριο (πλήρους-μειωμένου ωραρίου);
2. Πότε γίνονταν οι φάσεις προσλήψεων στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση κατ' έτος και πόσοι εκπαιδευτικοί προσλαμβάνονται στην πρώτη φάση αλλά και στις επόμενες φάσεις;

3. Με δεδομένο ότι στην Ελλάδα η παράλληλη στήριξη είναι εξατομικευμένος θεσμός (δηλαδή ο ΕΠΣ προσλαμβάνεται για να υποστηρίξει συγκεκριμένο μαθητή και όχι σχολική τάξη ή σχολείο) συμβάδιζε ο αριθμός προσλήψεων κατ' έτος με τον αριθμό εγκεκριμένων αιτημάτων και στις δυο βαθμίδες εκπαίδευσης;

1.2. Συλλογή δεδομένων

Στις αρχές Μαΐου του 2019 απευθυνθήκαμε μέσω υποβολής ηλεκτρονικού αιτήματος στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΑΙΘ), όπως μετονομάστηκε το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΘ) μετά τις εκλογές του Ιουλίου 2019. Ζητήσαμε να μας χορηγηθούν στοιχεία κατ' έτος για την παράλληλη στήριξη στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση για την περίοδο 2009-2019 σχετικά με α) το συνολικό αριθμό των εγκεκριμένων αιτημάτων παράλληλης στήριξης, β) το συνολικό των προσλήψεων, γ) την εργασιακή σχέση (μόνιμοι- αναπληρωτές) και το ωράριο όσων εργάστηκαν (πλήρες-μειωμένο ωράριο) και δ) τις ημερομηνίες προσλήψεων και τον αριθμό όσων προσλαμβάνονταν σε κάθε φάση. Οι αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΑΙΘ αποκρίθηκαν εντός του προβλεπόμενου από το νόμο ορίου των δύο μηνών και απέστειλαν ηλεκτρονικά όσα στοιχεία διέθεταν, κατά δήλωσή τους. Πιο συγκεκριμένα, στο αίτημα για το συνολικό αριθμό των εγκεκριμένων αιτημάτων παράλληλης στήριξης απάντησε η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής. Την ευθύνη για την απάντηση των υπόλοιπων ερωτημάτων ανέλαβε η Διεύθυνση Διορισμών και Προσλήψεων Προσωπικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Περιοριστήκαμε στην περαιτέρω επεξεργασία και ανάλυση των στοιχείων για την περίοδο 2014-2019 καθώς αυτές ήταν οι μόνες σχολικές χρονιές για τις οποίες λάβαμε αξιοποιήσιμα στοιχεία.

1.3. Επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων

Η Διεύθυνση Διορισμών και Προσλήψεων Προσωπικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης επιβεβαίωσε πως το διάστημα 2014-2019 η παράλληλη στήριξη λειτούργησε αποκλειστικά με αναπληρωτές μέσω προγραμμάτων ΕΣΠΑ. Όσον αφορά τις ημερομηνίες πρόσληψης και τον αριθμό των αναπληρωτών που προσλαμβάνονταν σε κάθε φάση δόθηκαν πληροφορίες μόνο για το εύρος μηνών που εργάστηκαν αλλά όχι για τον αριθμό των προσληφθέντων ΕΠΣ σε κάθε φάση. Για αυτό το λόγο, χωρίσαμε τις προσλήψεις σε δύο κατηγορίες, στην πρώτη φάση και τις επόμενες φάσεις. Στη συνέχεια αναζητήσαμε μέσω της επίσημης ιστοσελίδας του ΥΠΑΙΘ, την ημερομηνία της πρώτης φάσης προσλήψεων και τον αριθμό των προσληφθέντων αναπληρωτών ΕΠΣ κατ' έτος για την περίοδο 2014-2019 κατανέμοντας αντίστοιχα τα δεδομένα στις δύο επιμέρους κατηγορίες. Επισημαίνεται πως ως ημερομηνία επιλέχθηκε η ημέρα που ανακοινώθηκαν οι προσλήψεις κάθε έτος, όχι η ημέρα ανάληψης υπηρεσίας του ΕΠΣ ή τοποθέτησής του στο σχολείο/ στα σχολεία.

2. Αποτελέσματα

Στη συνέχεια ακολουθεί η παρουσίαση των δεδομένων όπως τα επεξεργαστήκαμε και αναλύσαμε για τις προσλήψεις των εκπαιδευτικών και για τα αιτήματα παράλληλης στήριξης και για τις δύο βαθμίδες εκπαίδευσης.

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται ο αριθμός των προσλήψεων κατ' έτος για το διάστημα 2014-2019 για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς επίσης η μεταβολή στον αριθμό προσλήψεων από το προηγούμενο έτος σε απόλυτους αριθμούς και ποσοστά.

Πίνακας 1: Αριθμός προσλήψεων αναπληρωτών κατ' έτος για το διάστημα 2014-2019 για τη πρωτοβάθμια εκπαίδευση και η μεταβολή στον αριθμό προσλήψεων από το προηγούμενο έτος σε απόλυτους αριθμούς και ποσοστά

Σχολικό Έτος	Προσλήψεις	Μεταβολή από προηγούμενο έτος	Μεταβολή από προηγούμενο έτος %
2014-2015	1.881	-	-
2015-2016	2.227	+346	+18,4%
2016-2017	2.118	-109	-5,1%
2017-2018	2.748	+630	+29,75%
2018-2019	5.957	+3209	+116,78%

Τα στοιχεία του Πίνακα 1 φανερώνουν μια αξιόλογη αύξηση στον αριθμό προσλήψεων των ΕΠΣ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση την τελευταία πενταετία, εξαιρουμένου του σχολικού έτους 2016-2017, οπότε παρατηρείται μια μικρή μείωση του αριθμού προσλήψεων της τάξης του 5,1%. Ωστόσο, αξίζει να τονιστεί ο υπερδιπλασιασμός των προσλήψεων το σχολικό έτος 2018-2019 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος 2017-2018 αλλά και ο υπερτριπλασιασμός των προσλήψεων (+316,7%) το 2018-2019 σε σύγκριση με το σχολικό έτος 2014-2015. Σημειωτέον πως, σύμφωνα με την αρμόδια υπηρεσία που χορήγησε τα δεδομένα, όλοι οι ΕΠΣ που προσλήφθηκαν την πενταετία 2014-2019 ήταν αναπληρωτές με πλήρες ωράριο εκτός από το έτος 2018-2019 που ήταν η μόνη χρονιά που προσλήφθηκαν έξι αναπληρωτές μειωμένου ωραρίου.

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζεται ο αριθμός των προσλήψεων κατ' έτος για το διάστημα 2014-2019 για την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς επίσης η μεταβολή στον αριθμό προσλήψεων από το προηγούμενο έτος σε απόλυτους αριθμούς και ποσοστά.

Πίνακας 2: Αριθμός προσλήψεων αναπληρωτών κατ' έτος για το διάστημα 2014-2019 για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και η μεταβολή στον αριθμό προσλήψεων από το προηγούμενο έτος σε απόλυτους αριθμούς και ποσοστά

Σχολικό Έτος	Προσλήψεις	Μειωμένου ωραρίου (9-15 ώρες)	Μεταβολή από προηγούμενο έτος	Μεταβολή από προηγούμενο έτος %
2014-2015	427	70	-	-
2015-2016	554	49	+127	+29,74%
2016-2017	527	58	-27	-4,9%
2017-2018	648	28	+121	+22,96%
2018-2019	1209	116	+561	+86,58%

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Πίνακα 2, υπάρχει μια αξιόλογη αύξηση στον αριθμό προσλήψεων των ΕΠΣ στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση την τελευταία πενταετία, εξαιρουμένου του σχολικού έτους 2016-2017, οπότε παρατηρείται μια μικρή μείωση του αριθμού προσλήψεων της τάξης περίπου του 5%. Ιδιαίτερα αξισημείωτη είναι η αύξηση των προσλήψεων το σχολικό έτος 2018-2019 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος 2017-2018 αλλά και ο σχεδόν τριπλασιασμός των προσλήψεων το 2018-2019 σε σύγκριση με το σχολικό έτος 2014-2015. Ωστόσο, σε αντίθεση με την πρωτοβάθμια, στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση προσλήφθηκαν κάποιοι εκπαιδευτικοί με μειωμένο ωράριο εργασίας 9-15 ωρών την εβδομάδα. Το 2014-2015 οι ΕΠΣ μειωμένου ωραρίου αντιστοιχούσαν στο 16,4% του συνόλου των ΕΠΣ, το 2015-2016 στο 8,84%, το 2016-2017 στο 11%, το 2017-2018 στο 4,32% και το 2018-2019 στο 9,59%. Το υπόλοιπο ποσοστό ΕΠΣ εργαζόταν με πλήρες ωράριο 16-23 ωρών.

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζεται ο αριθμός των αναπληρωτών ΕΠΣ πρωτοβάθμια εκπαίδευσης που επελέγησαν στην πρώτη αλλά και στις επόμενες φάσεις προσλήψεων. Επίσης, στην τελευταία στήλη παρουσιάζεται η ημερομηνία που ανακοινώθηκε η πρώτη φάση προσλήψεων.

Πίνακας 3: Αριθμός αναπληρωτών ΕΠΣ πρωτοβάθμια εκπαίδευσης που επελέγησαν στην πρώτη αλλά και στις επόμενες φάσεις προσλήψεων και ημερομηνία πρώτης φάσης προσλήψεων κατ' έτος

Σχολικό Έτος	Α' φάση	Επόμενη φάση	Σύνολο	Ημερομηνία Α' φάσης
2014-2015	729	1.152	1.881	24/10/2014
	38,75%	61,25%	100,0%	
2015-2016	1.368	859	2.227	9/10/2015
	61,43%	38,57%	100,0%	
2016-2017	1.140	978	2.118	23/09/2016
	53,82%	46,18%	100,0%	
2017-2018	1.377	1.371	2.748	06/09/2017
	65,01%	34,99%	100,0%	
2018-2019	1.361	4.596	5.957	05/09/2018
	22,84%	77,16%	100,0%	

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 3, η πρώτη φάση πρόσληψης αναπληρωτών δεν περιλαμβάνει το σύνολο των προσλήψεων ΕΠΣ, ούτε ήταν μαζική, αλλά η στελέχωση γινόταν σταδιακά. Μάλιστα τα σχολικά έτη 2014-2015 και 2018-2019 τα ποσοστά προσλήψεων κατά την πρώτη φάση ήταν ιδιαίτερα χαμηλά. Επιπλέον, ο πίνακας 3 δείχνει πως η πρώτη φάση προσλήψεων τα έτη 2014-2015, 2015-2016 και 2016-2017 έγιναν πολύ αργότερα από την επίσημη έναρξη του σχολικού έτους την πρώτη Σεπτεμβρίου, ενώ τα έτη 2017-2018 και 2018-2019 οι πρώτοι αναπληρωτές ΕΠΣ προσλήφθηκαν πριν από την έναρξη φοίτησης των μαθητών αλλά λίγο μετά την επίσημη έναρξη του σχολικού έτους.

Στον Πίνακα 4 παρουσιάζεται ο αριθμός των αναπληρωτών ΕΠΣ δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που εκλήθησαν στην πρώτη αλλά και στις επόμενες φάσεις προσλήψεων. Επίσης, στην τελευταία στήλη παρουσιάζεται η ημερομηνία που ανακοινώθηκε η πρώτη φάση προσλήψεων.

Πίνακας 4: Αριθμός των αναπληρωτών ΕΠΣ δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που επελέγησαν στην πρώτη και στις επόμενες φάσεις προσλήψεων και ημερομηνία πρώτης φάσης προσλήψεων κατ' έτος

Σχολικό Έτος	Α' φάση	Επόμενη φάση	Σύνολο	Ημερομηνία Α' φάσης
2014-2015	242	185	427	9/10/2014
	56,67%	43,33%	100,0%	
2015-2016	385	169	554	23/10/2015
	69,49%	30,51%	100,0%	
2016-2017	241	286	527	23/09/2016
	45,73%	54,27%	100,0%	
2017-2018	277	371	648	06/09/2017
	42,74%	57,26%	100,0%	
2018-2019	295	914	1209	05/09/2018
	24,4%	75,6%	100,0%	

Ο Πίνακας 4 φανέρωσε, κατ' αντιστοιχία με όσα ισχύουν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, πως η πρώτη φάση πρόσληψης αναπληρωτών δεν κάλυψε το σύνολο των αιτημάτων. Μάλιστα τα σχολικά έτη 2016-2019 τα ποσοστά προσλήψεων κατά την πρώτη φάση δεν ξεπερνούν το 50%, ενώ το 2018-2019 καλύφθηκε μόλις το ένα τέταρτο των αναγκών. Επιπλέον, ο πίνακας 4 δείχνει πως η πρώτη φάση προσλήψεων τα έτη 2014-2015, 2015-2016 έγιναν πολύ αργότερα από την επίσημη έναρξη του σχολικού έτους την πρώτη Σεπτεμβρίου, το 2016-2017 οι προσλήψεις έγιναν εντός Σεπτεμβρίου αλλά κάποιες μέρες μετά την έναρξη φοίτησης, ενώ τα έτη 2017-2018 και 2018-2019 οι πρώτοι αναπληρωτές ΕΠΣ στη δευτεροβάθμια προσλήφθηκαν πριν από την έναρξη φοίτησης των μαθητών αλλά λίγο μετά την επίσημη έναρξη του σχολικού έτους, όπως συνέβη και στην πρωτοβάθμια.

Ο Πίνακας 5 παρουσιάζει στοιχεία κατ' έτος για το διάστημα 2014-2019 ως προς τον αριθμό των εγκεκριμένων αιτημάτων παράλληλης στήριξης μαθητών με αναπηρία ή/και ΕΕΑ και για τις δυο βαθμίδες εκπαίδευσης.

Πίνακας 5: Στοιχεία για τις εγκρίσεις αιτημάτων για ΠΣ στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση για τα σχολικά έτη 2014-2015 έως 2018-2019

Σχολικό έτος	Πρωτοβάθμια	Δευτεροβάθμια	Σύνολο
2014-2015	3.899	665	4.564
2015-2016	4.031	776	4.807
2016-2017	4.583	1.017	5.600
2017-2018	5.546	1.165	6.711
2018-2019	6.217	1.382	7.599

Ο Πίνακας 5 κατέδειξε μια αύξηση κάθε έτος για το διάστημα 2014-2019 στον αριθμό των αιτημάτων ΠΣ που εγκρίνονται από το ΥΠΑΙΘ για μαθητές με αναπηρία ή/και ΕΕΑ που τη δικαιούνται τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

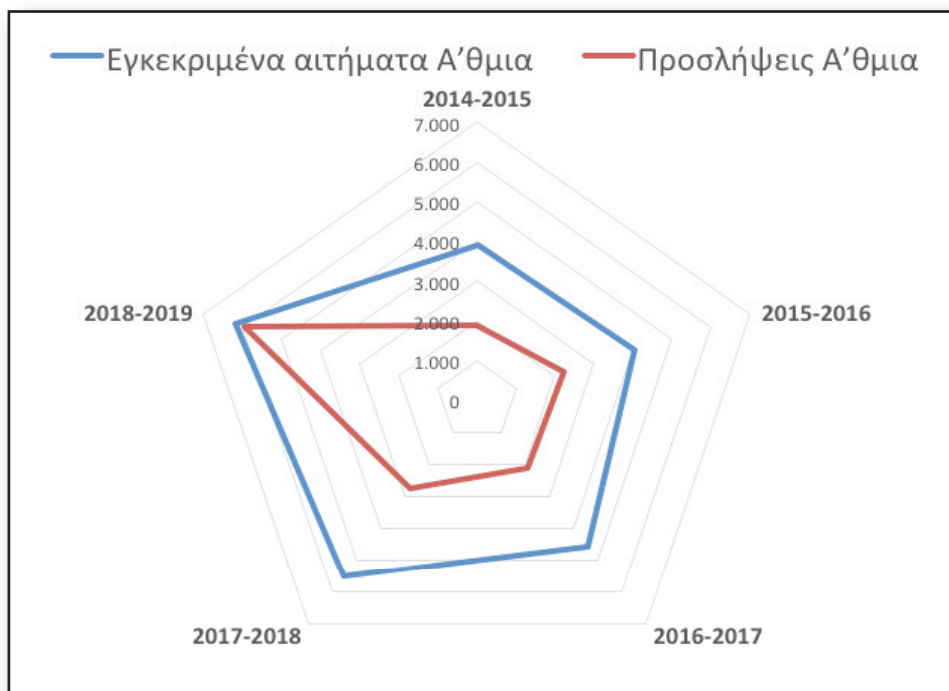
Ο Πίνακας 6 παρουσιάζει την αντιπαραβολή εγκεκριμένων αιτημάτων και προσλήψεων ΕΠΣ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε απόλυτους αριθμούς κατ' έτος για το διάστημα 2014-2019.

Πίνακας 6: Αντιπαραβολή εγκεκριμένων αιτημάτων και προσλήψεων ΕΠΣ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση κατ' έτος για το διάστημα 2014-2019

Σχολικό Έτος	Εγκεκριμένα αιτήματα Α'θμια	Προσλήψεις Α'θμια	Διαφορά
2014-2015	3.899	1.881	-2.018
2015-2016	4.031	2.227	-1.804
2016-2017	4.583	2.118	-2.465
2017-2018	5.546	2.748	-2.798
2018-2019	6.217	5.957	-260

Οι προσλήψεις των αναπληρωτών ΕΠΣ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ήταν πάντα λιγότερες σε σύγκριση με τις εγκεκριμένες αιτήσεις και τα πέντε σχολικά έτη που εξετάστηκαν (Πίνακας 6). Ωστόσο, τα σχολικά έτη 2014-2015, 2016-2017 και 2017-2018 οι προσλήψεις ΕΠΣ ήταν λιγότερες από τις μισές. Αυτό σημαίνει ουσιαστικά πως σε κάθε ΕΠΣ αντιστοιχούσαν τουλάχιστον δύο μαθητές με αναπηρία ή/και ΕΕΑ. Απεναντίας, το σχολικό έτος 2018-2019 οι προσλήψεις αντιστοιχούσαν περίπου στο 95,82% των εγκεκριμένων αιτημάτων, που σημαίνει πως η αναλογία ΕΠΣ – μαθητή ήταν σχεδόν 1:1. Η εξέλιξη αυτή στην περίπτωση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης απεικονίζεται στο Διάγραμμα 1.

Διάγραμμα 1: Απεικόνιση της αντιπαραβολής μεταξύ εγκεκριμένων αιτημάτων και προσλήψεων ΕΠΣ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση για το χρονικό διάστημα 2014-2019

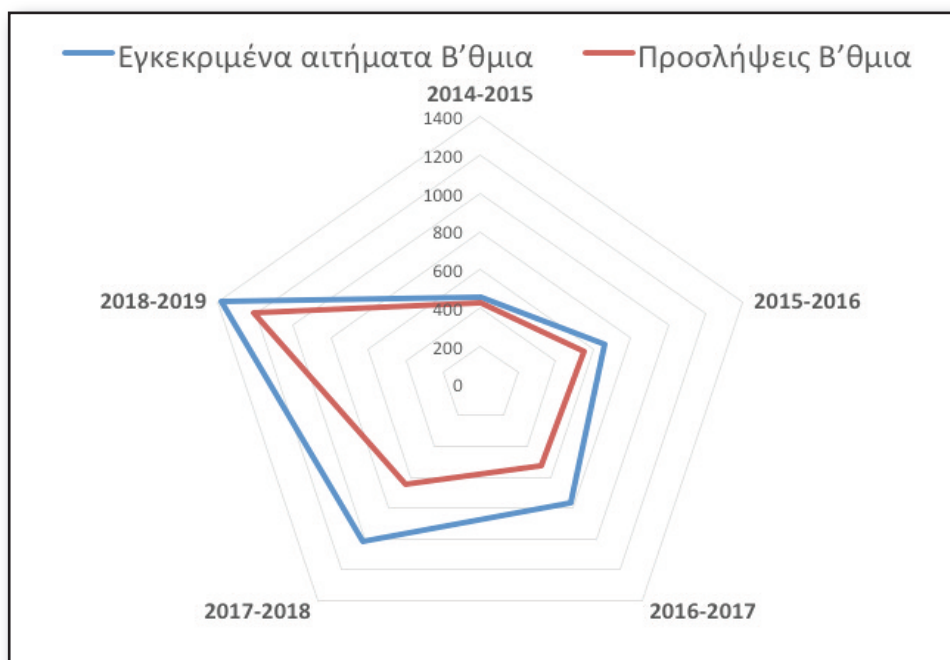
Ο Πίνακας 7 παρουσιάζει την αντιπαραβολή εγκεκριμένων αιτημάτων και προσλήψεων ΕΠΣ στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε απόλυτους αριθμούς κατ' έτος για το διάστημα 2014-2019. Αξίζει να σημειωθεί πως ο αριθμός αυτός αφορά συνολικά αναπληρωτές φιλολόγους, μαθηματικούς, φυσικούς που εργάστηκαν ως ΕΠΣ.

Πίνακας 7: Αντιπαραβολή εγκεκριμένων αιτημάτων και προσλήψεων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε απόλυτους αριθμούς κατ' έτος για το διάστημα 2014-2019

Σχολικό Έτος	Εγκεκριμένα αιτήματα Β'θμια	Προσλήψεις Β'θμια	Διαφορά
2014-2015	453	427	-26
2015-2016	665	554	-111
2016-2017	776	527	-249
2017-2018	1.017	648	-369
2018-2019	1.382	1209	-173

Σε συμφωνία με τα ευρήματα του Πίνακα 6 για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ο Πίνακας 7 έδειξε πως και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση οι προσλήψεις αναπληρωτών κάθε έτος υπολείπονταν των εγκεκριμένων αιτημάτων ΠΣ. Το Διάγραμμα 2 απεικονίζει την αντιπαραβολή εγκεκριμένων αιτημάτων ΠΣ και προσλήψεων ΕΠΣ στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Διάγραμμα 2: Απεικόνιση της αντιπαραβολής μεταξύ εγκεκριμένων αιτημάτων και προσλήψεων ΕΠΣ στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση για το χρονικό διάστημα 2014- 2019

3. Συζήτηση

Η εργασία αυτή παρουσιάζει την εξέλιξη του θεσμού της παράλληλης στήριξης (ΠΣ) στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση το διάστημα 2014-2019 με έμφαση στον αριθμό αφενός των εκπαιδευτικών παράλληλης στήριξης (ΕΠΣ) που προσλαμβάνονταν αφετέρου των εγκεκριμένων αιτημάτων για παροχή ΠΣ κατ' έτος βάσει των στοιχείων που χορηγήθηκαν από το ΥΠΑΙΘ. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά εξετάσαμε τον αριθμό προσλήψεων ΕΠΣ ανά έτος και στις δυο βαθμίδες εκπαίδευσης, ενώ αντλήσαμε στοιχεία για την εργασιακή σχέση (μόνιμοι-αναπληρωτές) και το ωράριό τους (πλήρους-μειωμένου ωραρίου). Στη συνέχεια μελετήσαμε

τις ημερομηνίες προσλήψεων των ΕΠΣ κάθε έτος, για να διερευνήσουμε πόσοι ΕΠΣ προσλαμβάνονταν στην πρώτη και στις επόμενες φάσεις. Στο τελευταίο ερευνητικό ερώτημα εξετάσαμε αν συμβάδιζε ο αριθμός προσλήψεων κατ' έτος με τον αριθμό εγκεκριμένων αιτημάτων και στις δυο βαθμίδες εκπαίδευσης.

Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα αφορούσε τον αριθμό προσλήψεων εκπαιδευτικών που εργάστηκαν στην ΠΣ κατ' έτος το διάστημα 2014-2019 και στις δυο βαθμίδες εκπαίδευσης. Βάσει των στοιχείων που έδωσαν οι αρμόδιες υπηρεσίες του υπουργείου Παιδείας, κανείς μόνιμος εκπαιδευτικός δεν εργάστηκε στην ΠΣ. Ο θεσμός στελεχώθηκε αποκλειστικά από αναπληρωτές που προσλήφθηκαν μέσω προγραμμάτων ΕΣΠΑ. Για τη δευτεροβάθμια τα στοιχεία έδειξαν πως κάθε χρόνο ένα μικρό ποσοστό ΕΠΣ προσλαμβάνονταν με μειωμένο ωράριο (μέχρι 15 ώρες διδασκαλίας). Το ποσοστό αυτό ήταν γύρω στο 10% τα σχολικά έτη 2015-2017 και 2018-2019, το 2014-5 ένας στους έξι ΕΠΣ ήταν μειωμένου ωραρίου, ενώ το 2017-2018 το ποσοστό αυτό ήταν μόλις 4,32%. Οι υπόλοιποι ΕΠΣ στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση εργάζονταν με πλήρες ωράριο (δηλαδή 16-23 ώρες διδασκαλίας). Την ίδια στιγμή οι ΕΠΣ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση εργάστηκαν σχεδόν όλοι με πλήρες ωράριο (δηλαδή 16-25 ώρες διδασκαλίας), εκτός από έξι αναπληρωτές το 2018-2019 που εργάστηκαν με μειωμένο ωράριο (μέχρι 15 ώρες διδασκαλίας). Αυτό το εύρημα έρχεται σε αντίθεση με μια πρόσφατη μελέτη για την ΠΣ στην Ελλάδα, η οποία είχε διαπιστώσει πως περίπου το 30% των προσλήψεων ΕΠΣ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ήταν μειωμένου ωραρίου (Mavropalias & Anastasiou, 2016). Αυτή η αξιοσημείωτη διαφορά μέσα σε ένα τόσο μικρό χρονικό διάστημα ενδεχομένως να υποδηλώνει καλύτερη απορρόφηση των κονδυλίων ΕΣΠΑ που διατίθενται για την ΠΣ, με αποτέλεσμα να υπάρχει η δυνατότητα πρόσληψης περισσότερων ατόμων με συμβάσεις πλήρους ωραρίου. Εναλλακτικά, το υψηλό ποσοστό προσλήψεων με συμβάσεις πλήρους ωραρίου και στις δύο βαθμίδες, ιδίως στην πρωτοβάθμια, ίσως σηματοδοτεί πως η διοίκηση θεωρεί επωφελέστερη την πρόσληψη ΕΠΣ με πλήρες ωράριο τόσο για τους μαθητές, αφού υποστηρίζονται περισσότερες ώρες, όσο και για τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι αποδέχονται ευκολότερα την πρόσληψη επειδή εξασφαλίζουν περισσότερη προϋπηρεσία και υψηλότερες απολαβές.

Ως προς τα υπόλοιπα ευρήματα τα οποία σχετίζονται με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, και στις δυο βαθμίδες εκπαίδευσης παρατηρήθηκε μια σταθερή αύξηση στον αριθμό των ΕΠΣ που προσλαμβάνονται κατ' έτος με εξαίρεση το σχολικό έτος 2016-2017 που υπήρξε μείωση περίπου 5%. Μάλιστα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση το 2018-2019 προσλήφθηκαν υπερδιπλάσιοι αναπληρωτές ΕΠΣ σε σύγκριση με το προηγούμενο σχολικό έτος 2017-2018, ενώ το 2018-2019 προσλήφθηκαν περισσότεροι από τριπλάσιοι αναπληρωτές ΕΠΣ συγκριτικά με το έτος 2014-2015. Αντίστοιχα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το 2018-2019 προσλήφθηκαν σχεδόν διπλάσιοι αναπληρωτές ΕΠΣ σε σύγκριση με το προηγούμενο σχολικό έτος 2017-2018, ενώ το

2018-2019 προσλήφθηκαν σχεδόν τριπλάσιοι αναπληρωτές ΕΠΣ συγκριτικά με το έτος 2014-2015. Η ραγδαία αύξηση των προσλήψεων και στις δυο βαθμίδες μεταξύ 2017-2018 και 2018-2019 ίσως πρέπει να αντιμετωπιστεί με επιφυλακτικότητα, γιατί ήταν προεκλογική χρονιά. Από την άλλη πλευρά, αν οι προσλήψεις συνεχίσουν να αυξάνονται τα επόμενα χρόνια, θα είναι ένα μήνυμα πως υπάρχει πάγια υπερκομματική πολιτική βούληση για την ενίσχυση του θεσμού της ΠΣ όσον αφορά στην ποσοτική του διάσταση.

Το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα εξέτασε πόσοι ΕΠΣ προσλαμβάνονταν και στις δύο βαθμίδες εκπαίδευσης στην πρώτη φάση προσλήψεων και πόσοι στις επόμενες φάσεις, ώστε να διαπιστωθεί αν οι μαθητές με αναπηρία ή/και ΕΕΑ που δικαιούνταν ΠΣ υποστηρίζονταν από την αρχή του σχολικού έτους. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως όλες τις χρονιές της πενταετίας που μελετήθηκε η πρώτη φάση πρόσληψης αναπληρωτών δεν περιελάμβανε το σύνολο των προσλήψεων ΕΠΣ ούτε ήταν μαζική· αντίθετα, η στελέχωση και στις δυο βαθμίδες γινόταν σταδιακά. Αναλυτικότερα, στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση τα σχολικά έτη 2015-2018 στην πρώτη φάση προσλήφθηκαν λίγοι περισσότεροι από τους μισούς αναπληρωτές που προσλήφθηκαν συνολικά κάθε έτος, ενώ τα σχολικά έτη 2014-2015 και 2018-2019 τα ποσοστά προσλήψεων κατά την πρώτη φάση ήταν αξιοσημείωτα χαμηλά. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η διακύμανση ήταν διαφορετική, αφού το 2014-2015 προσλήφθηκαν κατά τι περισσότεροι από τους μισούς ΕΠΣ στην πρώτη φάση, ενώ την επόμενη χρονιά το ποσοστό αυτό αυξήθηκε σημαντικά και έφτασε σχεδόν το 70%. Από το 2016-2017 και μετά παρατηρείται μια διαρκής πτώση στο ποσοστό που αναλογεί στην πρώτη φάση προσλήψεων ΕΠΣ αυτά τα τρία έτη σε σύγκριση με το ποσοστό προσλήψεων στις επόμενες φάσεις με την ελάχιστη τιμή των ποσοστών αυτών να παρατηρείται το 2018-2019. Όσον αφορά την ημερομηνία ανακοίνωσης της πρώτης φάσης προσλήψεων, διαπιστώθηκε και για τις δυο βαθμίδες πως τα έτη 2014-2015 και 2015-2016 οι πρώτοι ΕΠΣ κλήθηκαν τουλάχιστον ένα μήνα αργότερα από την επίσημη έναρξη του σχολικού έτους, ενώ και το 2016-2017 η πρώτη φάση προσλήψεων ανακοινώθηκε προς τα τέλη Σεπτεμβρίου. Αντιθέτως τα έτη 2017-2018 και 2018-2019 οι πρώτοι αναπληρωτές ΕΠΣ κλήθηκαν πριν από την έναρξη φοίτησης των μαθητών αλλά λίγο μετά την επίσημη έναρξη του σχολικού έτους την πρώτη Σεπτεμβρίου. Όλα αυτά τα στοιχεία γεννούν προβληματισμό για την ετοιμότητα της διοίκησης να υλοποιήσει έγκαιρα σε μια μαζική φάση τις αναγκαίες προσλήψεις. Μάλιστα έχουν αναφερθεί περιπτώσεις που η ΠΣ είτε έχει χορηγηθεί μόλις κατά τον τελευταίο μήνα του σχολικού έτους ή δεν έχει καν χορηγηθεί παρά την έγκριση του αιτήματος (Συνήγορος του Πολίτη, 2015). Ενδεικτικά, το σχολικό έτος 2017-2018 είχαν εγκριθεί 6.253 αιτήματα ΠΣ για τις δυο βαθμίδες εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια-δευτεροβάθμια), αλλά 717 μαθητές τελικά δεν υποστηρίχθηκαν καθόλου (Ε.Σ.Α.μεΑ, 2019).

Στο τρίτο ερευνητικό ερώτημα εξετάσαμε αν συμβαδίζει ο αριθμός προσλήψεων κατ' έτος με τον αριθμό των εγκεκριμένων αιτημάτων για μαθητές που φοιτούν και στις δυο βαθμίδες εκπαίδευσης και δικαιούνται ΠΣ. Αρχικά διαπιστώθηκε συνεχής αύξηση των εγκεκριμένων από το ΥΠΑΙΘ αιτημάτων ΠΣ σε ετήσια βάση την πενταετία 2014-2019 και στις δύο βαθμίδες. Ο ολοένα και μεγαλύτερος αριθμός μαθητών με αναπηρία ή/και ΕΕΑ που υποστηρίχθηκε με ΠΣ κάθε χρόνο αφενός φανέρωσε την αποδοχή και διεύρυνση του θεσμού, αφετέρου κατέδειξε μία στροφή της εκπαιδευτικής πολιτικής προς τη στήριξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ΕΕΑ στη γενική τάξη, τουλάχιστον όσον αφορά στην ποσοτική διάσταση της στήριξης αυτής. Για παράδειγμα, από τους πέντε μαθητές δημοτικού που υποστηρίχθηκαν με ΕΠΣ το σχολικό έτος 2003-2004 (Manropalias & Anastasiou, 2016) που ήταν και το πρώτο έτος λειτουργίας του θεσμού, ο αριθμός έφτασε τους 7.599 μαθητές το σχολικό έτος 2018-2019. Από την άλλη πλευρά, ο αριθμός των 7.599 εγκεκριμένων αιτημάτων μπορεί να φαίνεται μεγάλος όταν τον συγκρίνουμε με προηγούμενα έτη, αλλά αποκτά άλλο μέγεθος εάν λάβουμε υπόψη πως σύμφωνα με το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία σε γενικά σχολεία φοιτούν 79.934 μαθητές με επίσημη γνωμάτευση αναπηρίας ή/και ΕΕΑ (Ε.Σ.Α.μεΑ., 2019).

Στη συνέχεια ο αριθμός εγκεκριμένων αιτημάτων ΠΣ τέθηκε σε αντιπαράβολή με τον αριθμό προσλήψεων σε κάθε βαθμίδα. Κοινή διαπίστωση και για τις δύο βαθμίδες ήταν πως όλα τα σχολικά έτη οι προσλήψεις αναπληρωτών ΕΠΣ υπολείπονταν των εγκεκριμένων αιτημάτων ΠΣ, ωστόσο η διαφορά αυτή ήταν ιδιαίτερα έντονη στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ενδεικτικά, από τα ευρήματα προέκυψε πως οι προσλήψεις των αναπληρωτών ΕΠΣ ήταν λιγότερες από τις μισές από τα εγκεκριμένα αιτήματα για ΠΣ τα σχολικά έτη 2014-2015, 2016-2017 και 2017-2018. Παρομοίως, το σχολικό έτος 2015-2016 αντιστοιχούσαν κατά τι λιγότεροι από δύο μαθητές με αναπηρία ή/και ΕΕΑ ανά ΕΠΣ. Επομένως, συνάγουμε το συμπέρασμα πως για το διάστημα 2014-2018 το ελληνικό μοντέλο της ΠΣ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση εφαρμόζοταν ατελώς, αφού ουσιαστικά σε κάθε ΕΠΣ αντιστοιχούσαν περίπου δύο μαθητές με αναπηρία ή/και ΕΕΑ (1:2) αντί να επιτευχθεί ο λόγος 1:1. Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει τόσο τα αποτελέσματα των Manropalias και Anastasiou (2016) όσο και το πόρισμα του Συνήγορου του Πολίτη (2015). Στο εν λόγω πόρισμα περιγραφόταν διεξοδικά πως η αναντιστοιχία εγκεκριμένων αιτημάτων-διαθέσιμων πιστώσεων οδηγεί αναπόφευκτα τους κατά τόπους Διευθυντές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι έχουν τον τελικό λόγο για το πού θα εργαστεί ο ΕΠΣ, είτε να δώσουν προτεραιότητα στην υποστήριξη ορισμένων μαθητών έναντι άλλων εγείροντας ζητήματα διαφάνειας και διακρίσεων μεταξύ των ενδιαφερόμενων μαθητών, είτε να καλύψουν μερικώς τις ανάγκες μεγαλύτερου αριθμού μαθητών για λιγότερες ώρες. Σε αντίθεση με την περίοδο 2014-2018, το σχολικό έτος 2018-2019 οι προσλήψεις αντιστοιχούσαν περίπου στο 95,82% των εγκεκριμένων αιτημάτων. Αυτό σημαίνει πως σχεδόν σε κάθε ΕΠΣ που προσλαμβάνοταν αντιστοιχούσε ένας μαθητής με αναπηρία ή/και

ΕΕΑ. Ωστόσο, παρά την ομολογουμένως εντυπωσιακή αύξηση του ποσοστού αντιστοιχίας το 2018-2019 σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια, ούτε αυτή τη χρονιά επετεύχθη η αναλογία 1:1. Ταυτόχρονα, το ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό των προσλήψεων στην πρώτη φάση κατέδειξε πως η μεγάλη πλειονότητα των μαθητών με αναπηρία ή/και ΕΕΑ για τους οποίους είχε εγκριθεί ΠΣ ξεκίνησε τη σχολική χρονιά χωρίς την υποστήριξη από ΕΠΣ.

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ένας μαθητής πρέπει να υποστηρίζεται τόσο από ένα φιλόλογο ΠΣ για τα θεωρητικά μαθήματα όσο και από ένα ΕΠΣ για τα μαθηματικά και τα υπόλοιπα μαθήματα των θετικών επιστημών. Επομένως, στη βαθμίδα αυτή ο ιδανικός λόγος, σύμφωνα με το οργανωτικό σκεπτικό του θεσμού, αυτό της εξατομικευμένης υποστήριξης, θα πρέπει να είναι 2 ΕΠΣ: 1 μαθητή με αναπηρία ή/και ΕΕΑ. Λαμβάνοντας υπόψη το κριτήριο αυτό, ο αριθμός προσλήψεων μπορεί να χαρακτηριστεί ανεπαρκής και για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αφού η αναλογία αυτή δεν επετεύχθη καμία σχολική χρονιά το διάστημα 2014-2019. Επομένως, είναι πολύ πιθανό οι Διευθυντές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να επεχείρησαν να καλύψουν τις ανάγκες για ΠΣ με τις πρακτικές που αναλύθηκαν πιο πάνω.

4. Συμπεράσματα

Τα παρατηρούμενα προβλήματα στο εργασιακό καθεστώς των ΕΠΣ αλλά και στον τρόπο στελέχωσης της ΠΣ και στις δυο βαθμίδες εκπαίδευσης μοιάζουν να αποτελούν διαρκή *δομικά εμπόδια* στην εκπαιδευτική ένταξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ΕΕΑ (Nteropoulou & Slee, 2019). Η διαχρονική προσφυγή των κυβερνήσεων σε προγράμματα ΕΣΠΑ για την εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων για την ΠΣ την πενταετία 2014-2019 ελάφρυνε τον κρατικό προϋπολογισμό σε μια μακρόχρονη περίοδο οικονομικής κρίσης συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην ανάπτυξη του θεσμού στην Ελλάδα. Ωστόσο, αυτή η επιλογή κατέδειξε την ετοιμότητα του κράτους να απαλλαγεί από την υποχρέωση να χρηματοδοτεί την ΠΣ από τον κρατικό προϋπολογισμό στο πλαίσιο της εφαρμογής πολιτικών λιτότητας και συνακόλουθης μείωσης των κρατικών δαπανών, θέτοντας με αυτό τον τρόπο σε κίνδυνο τη συνέχιση και εντέλει την ίδια την ύπαρξη του θεσμού μελλοντικά, αφού τα προγράμματα ΕΣΠΑ έχουν ημερομηνία λήξης.

Ο θεσμός της ΠΣ αποτελεί μέρος του ευρύτερου συστήματος της ειδικής αγωγής το οποίο συνεχίζει να προωθεί την εκπαιδευτική ένταξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ΕΕΑ *μόνο υπό προϋποθέσεις* (Nteropoulou & Slee, 2019). Πρόκειται για ένα σύστημα ειδικής αγωγής με τις δικές του «βαθείς δομές» (McDonnell, 2012) στο οποίο η ένταξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ΕΕΑ εκλαμβάνεται ως «*μια φυσική ανώδυνη συνέχεια της ειδικής αγωγής, εφαρμοσμένης πλέον στο πλαίσιο του γενικού σχολείου*» (Παπασταυρινίδου, Καραγιάννη & Ζώνιου-Σιδέρη, 2012, σελ. 228). Η ΠΣ οργανώνεται με βάση την εξειδικευμένη σε διαγνωστικές κατηγορίες ιατροκοιτημένη

προσέγγιση της αναπηρίας (Βλάχου, Διδασκάλου & Παπανάνου, 2012· Ζώνιου-Σιδερί, 2011· Ντεροπούλου-Ντέρου, 2012) και λαμβάνει χώρα σε ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο ενσωμάτωσης-αφομοίωσης (Καραγιάννη, 2014· Vlachou & Papapanou, 2014· Zoniou Sideri, Deropoulou Derou, Karagianni, & Spandagou, 2006). Επιπλέον, παρά τη σημαντική αριθμητική του διεύρυνση, όπως διαπιστώθηκε από τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν, ο θεσμός φαίνεται να παραμένει στάσιμος ως προς τον τρόπο λειτουργίας του. Βασική έκφραση αυτής της στασιμότητας είναι τα χαρακτηριστικά του ρόλου του ΕΠΣ, ο οποίος προσιδιάζει περισσότερο με βοηθό δασκάλου (Mavropalias & Anastasiou, 2016) που επωμίζεται την υποστήριξη του μαθητή με αναπηρία ή/και ΕΕΑ. Είναι αξιοσημείωτο πως παρόμοια στασιμότητα είχε παρατηρηθεί και στη λειτουργία των Τμημάτων Ένταξης την περίοδο της αριθμητικής τους μεγέθυνσης (Zoniou-Sideri, Karagianni, Deropoulou-Derou & Spandagou, 2005).

Έστω και έτσι, θεωρούμε πως ο θεσμός της ΠΣ έχει διαδραματίσει ένα θετικό ρόλο στην εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Καταρχήν, επέτρεψε σε πλήθος μαθητών να φοιτήσουν στο γενικό σχολείο και δη στη γενική τάξη με πρόσθετη παιδαγωγική υποστήριξη. Οι μαθητές αυτοί πριν τη ίδρυση και τη σταδιακή διεύρυνση του θεσμού της ΠΣ είτε θα φοιτούσαν σε ειδικό σχολείο είτε θα περνούσαν αρκετές ώρες στο τμήμα ένταξης του σχολείου τους είτε θα παρέμεναν στη γενική τάξη χωρίς πρόσθετη υποστήριξη. Ο θεσμός της ΠΣ αποτελεί εκ φύσεως μια 'ανοιχτή δομή' σε αντίθεση με τις 'κλειστές δομές' της ειδικής αγωγής (ειδικά σχολεία και τμήματα ένταξης) στις οποίες «η σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού τους είναι αναντίστοιχη με εκείνη της κοινωνικής πραγματικότητας, επειδή δεν παρουσιάζει ευρύτητα και διαφορετικότητα» (Καραγιάννη, 2018, σελ. 154). Η αυξανόμενη παρουσία των μαθητών με αναπηρία ή/και ΕΕΑ στις γενικές τάξεις συνετέλεσε, επίσης, στην αύξηση της 'ορατότητας' της αναπηρίας στο γενικό σχολείο δίνοντας παράλληλα την ευκαιρία σε πλήθος εκπαιδευτικών να διδάξουν μαθητές με αναπηρία ή/και ΕΕΑ. Το γεγονός αυτό αποκτά μεγαλύτερη αξία εάν λάβουμε υπόψη πως οι στάσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με το να έχουν ένα παιδί με αναπηρία ή/και ΕΕΑ στην τάξη τους επηρεάζονται μεταξύ άλλων και από τη δική τους προηγούμενη εμπειρία και επαφή με μαθητές με αναπηρία ή/και ΕΕΑ (Avramidis & Kalyva, 2007· Zoniou-Sideri & Vlachou, 2006).

Τα αριθμητικά δεδομένα που παρουσιάσαμε στην εργασία αυτή συντελούν, όπως επισημάναμε και παραπάνω, στην αξιολόγηση της ποσοτικής διάστασης της εξέλιξης του θεσμού. Η έλλειψη ορισμένων ποιοτικών δεδομένων, μολονότι ζητήθηκαν από το ΥΠΑΙΘ στο πλαίσιο αυτής της έρευνας, δεν μας επιτρέπει να προβούμε σε μια συνολικότερη αποτίμηση του θεσμού της ΠΣ. Ενδεικτικά αναφέρουμε πως θα ήταν ιδιαίτερα σημαντικό να πληροφορηθούμε αφενός πόσοι γονείς δεν αιτούνται δημόσιας ΠΣ αλλά κάνουν χρήση του Νόμου 4186/2013 για την πρόσληψη ιδιωτικής παράλληλης αφετέρου ποιοι είναι οι λόγοι που τους ωθούν στη λύση αυτή. Επιπλέον, θα ήταν

ενδιαφέρον να γνωρίζουμε το είδος της διάγνωσης που έχουν οι μαθητές για τους οποίους εγκρίνονται τα αιτήματα για ΠΣ ώστε να κρίνουμε αν παραδείγματος χάριν τα αιτήματα για μαθητές με συγκεκριμένες διαγνώσεις έχουν λιγότερες πιθανότητες να εγκριθούν συγκριτικά με άλλες διαγνώσεις ή αν υπάρχει μια άτυπη προτεραιότητα για ορισμένες διαγνώσεις. Τέλος, θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο να γνωρίζουμε πόσοι από τους μαθητές που έχουν ΠΣ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση συνεχίζουν να υποστηρίζονται μέσω ΠΣ κατά τη μετάβαση στη δευτεροβάθμια, ποια είναι τα «χαρακτηριστικά» των μαθητών αυτών (π.χ. είδος διάγνωσης, διαμονή σε αστική ή αγροτική περιοχή, μορφωτικό επίπεδο γονέων κλπ) και σε τι σχολικά πλαίσια (π.χ. ειδικό σχολείο, τμήμα ένταξης, γενικό σχολείο χωρίς υποστήριξη) συνεχίζουν οι μαθητές για τους οποίους δεν δίνεται ΠΣ στη δευτεροβάθμια. Τα παραπάνω αποτελούν κατά τη γνώμη μας πρόσφορο πεδίο για έρευνα.

Σημείωση

1. Παρά τις θεωρητικές μας αντιρρήσεις, στο παρόν κείμενο υιοθετούμε τον θεσμικό όρο 'μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες' εξαιτίας των συχνών αναφορών μας σε νόμους, θεσμικά πλαίσια και θεσμικές διαδικασίες, που χρησιμοποιούν αυτούς τους όρους.

Βιβλιογραφία

- Avramidis, E. & Kalyva, E. (2007) The influence of teaching experience and professional development on Greek teachers' attitudes towards inclusion. *European Journal of Special Needs Education*, 22 (4): 367-389.
- Βλάχου, Α., Διδασκάλου, Ε., Παπανάνου, Ι. (2012) Ενοιολογικές προσεγγίσεις της αναπηρίας και οι επιπτώσεις τους στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη, Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου & Α. Βλάχου-Μπαλαφούτη. (Επιστ. Επιμ.). *Αναπηρία και εκπαιδευτική πολιτική. Κριτική προσέγγιση της ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης*. Αθήνα: Πεδίο, 65-92.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2011) *Οι ανάπηροι και οι εκπαίδευσή τους: μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης*. Αθήνα: Πεδίο.
- Καραγιάννη, Γ. (2014) Σπουδές για την Αναπηρία και Παιδαγωγική της Ένταξης. Στο C. Barnes, M. Oliver & L. Barton. (επιμ.). *Οι σπουδές για την αναπηρία σήμερα*, Αθήνα: Επίκεντρο, 9-38.
- Καραγιάννη, Γ. (2018) Μαρξισμός, αναπηρία και εκπαίδευση. *Τετράδια Μαρξισμού*, 6: 145-156.
- Mavropalias, T. & Anastasiou, D. (2016) What does the greek model of parallel support have to say about co-teaching?. *Teaching and Teacher Education*, 60: 224-233.

- McDonnel, P. (2012) «Βαθείες Δομές» στην ειδική αγωγή. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη, Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου & Α. Βλάχου-Μπαλαφούτη. (Επιστ. Επιμ.). *Αναπηρία και εκπαιδευτική πολιτική. Κριτική προσέγγιση της ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης*. Αθήνα: Πεδίο, 93-122.
- Νόμος 2817 (ΦΕΚ Α', 78/14.03.2000) *Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις*.
- Νόμος 3699 (ΦΕΚ Α', 199/ 2-10-2008) *Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση Ατόμων με Αναπηρία και Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες*.
- Νόμος 4186 (ΦΕΚ 193/Α/17-9-2013) *Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις*.
- Νόμος 4547 (Νόμος 4547 (ΦΕΚ Α' 102/12.06.2018) *Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις*.
- Νόμος 4589 (ΦΕΚ Α' 13/29.01.2019) *Συνέργειες Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με τα Τ.Ε.Ι. Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας, Παλλημνιακό Ταμείο και άλλες διατάξεις*.
- Ντεροπούλου-Ντέρου, Ε. (2012) Αποτίμηση της πορείας των νομοθετικών αλλαγών τριάντα χρόνια μετά την ψήφιση του πρώτου νόμου για την ειδική αγωγή στην Ελλάδα. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη, Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου & Α. Βλάχου-Μπαλαφούτη (Επιστ. Επιμ.). *Αναπηρία και εκπαιδευτική πολιτική. Κριτική προσέγγιση της ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης*. Αθήνα: Πεδίο, 123-152.
- Nteropoulou-Nterou, E. & Slee, R. (2019) A critical consideration of the changing conditions of schooling for students with disabilities in Greece and the fragility of international in local contexts. *International Journal of Inclusive Education*, 23 (7-8): 891-907.
- Παπασταυρινίδου, Γ., Καραγιάννη, Π. & Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2012) Ανακτώντας την ελπίδα για την Παιδαγωγική της Ένταξης. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη, Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου & Α. Βλάχου-Μπαλαφούτη (Επιστ. Επιμ.). *Αναπηρία και εκπαιδευτική πολιτική. Κριτική προσέγγιση της ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης*, Αθήνα: Πεδίο, 213-238.
- Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας Ε.Σ.Α.μεΑ. (2019) *5^ο δελτίο στατιστικής πληροφόρησης: «Στοιχεία για την εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρία η/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες»*. Αθήνα. Διαθέσιμο από: <https://www.esamea.gr/publications/others/4312-5o-deltio-statistikis-pli-roforisis-stoixeia-gia-tin-ekpaideysi-ton-mathiton-me-anapiria-i-kai-eidikes-ekpaideytikes-anagkes> [Ανακτήθηκε 20/09/2019].

- Strogilos, V. & Stefanidis, A. (2015) Contextual antecedents of co-teaching efficacy: Their influence on students with disabilities' learning progress, social participation and behavior improvement. *Teaching and Teacher Education*, 47: 218-229.
- Συνήγορος του Πολίτη (Νοέμβριος, 2015) Προβλήματα στην υλοποίηση του δικαιώματος στην εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: Ν.3094/2003. Αθήνα. Διαθέσιμο από: <https://www.synigoros.gr/resources/porisma-eidikh-agwgh.pdf> [Ανακτήθηκε 20/09/2019]
- Υπουργική Απόφαση (υπ. αριθ. Γ6\102357\1-10-2002, ΦΕΚ 1319\Β\10-10-2002) «Υπουργική Απόφαση: Ένταξη, φοίτηση και αποφοίτηση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε όλους τους τύπους των σχολείων Ειδικής Αγωγής και τα Τμήματα Ένταξης».
- ΦΕΚ 465 (2003) Ρύθμιση θεμάτων πρόσληψης προσωρινών αναπληρωτών και ωρομισθίων εκπαιδευτικών για τις ανάγκες λειτουργία των δημόσιων σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αθήνα.
- Vlachou, A. & Papananou, I. (2014) *Disabled students' narratives about their schooling experiences*. *Disability & Society*, 30 (1): 73–86.
- Zoniou-Sideri, A., Deropoulou-Derou, E., Karagianni, P. & Spandagou, I. (2006) Inclusive discourse in Greece: strong voices, weak policies. *International Journal of Inclusive Education*, 10 (02-03): 279-291.
- Zoniou-Sideri, A., Karagianni, P., Deropoulou-Derou, E. & Spandagou, I. (2005) Inclusive Classes in Greece: New Names, Old Institutions. *Inclusive and Supportive Education Congress International Special Education Conference Inclusion: Celebrating Diversity?* 1st - 4th August 2005. Glasgow, Scotland.
- Zoniou-Sideri, A. & Vlachou, A. (2006) Greek teachers' belief systems about disability and inclusive education. *International Journal of Inclusive Education*, 10 (4-5): 379-394.